

УКРАЇНА

(19) UA (11) 34316 (13) A

(51) 6 G01L1/16, G01P15/09

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

ОПИС

ДО ДЕКЛАРАЦІЙНОГО ПАТЕНТУ
НА ВИНАХІДвидається під
відповідальність
власника
патенту

(54) П'ЕЗОЕЛЕКТРИЧНИЙ ПЕРЕТВОРЮВАЧ МЕХАНІЧНИХ ВЕЛИЧИН

(21) 99063571

(22) 24.06.1999

(24) 15.02.2001

(33) UA

(46) 15.02.2001, Бюл. № 1, 2001 р.

(72) Шарапов Валерій Михайлович, Лега Юрій Григорович, Мусієнко Максим Павлович, Сасенко Наталія Володимирівна

(73) Черкаський інженерно-технологічний інститут

(57) П'єзоелектричний перетворювач механічних величин, що містить п'єзоелемент з двома електродами, один з яких підключений до входу узго-

джувального підсилювача заряду, а другий - до загального проводу, який відрізняється тим, що перетворювач обладнаний підсилювачем напруги, вхід якого підключений паралельно входу підсилювача заряду, а п'єзоелемент обладнаний додатковим електродом, який підключений до виходу підсилювача напруги, причому добуток коефіцієнта перетворення K ланцюга прямого перетворення, охопленого зворотним зв'язком, на коефіцієнт перетворення в ланцюзі зворотного зв'язку β дорівнює одиниці, тобто $K \cdot \beta = 1$.

Винахід належить до вимірювальної техніки, зокрема, до п'єзоелектричних перетворювачів тиску, тисків і прискорень.

Відомий п'єзоелектричний перетворювач, що включає один або декілька п'єзоелементів, узгоджувальний підсилювач (див. Электрические измерения неэлектрических величин. Изд. 5-е. Л.: Энергия, 1975. - С.279-284, рис. 11-8, 11-9, 11-10, 11-11; а также - С.237, рис. 8-12).

Недоліком цього перетворювача є порівняно невисока точність виміру, яка обумовлена нестабільністю п'єзомодуля матеріалу п'єзоелемента під дією дестабілізуючих факторів.

Відомий також п'єзоелектричний перетворювач, що містить п'єзоелемент з двома електродами, один з яких підключений до входу узгоджувального підсилювача заряду, а другий - до загального проводу (див. Е.С.Левшина, П.В.Новицкий. Электрические измерения физических величин: (Измерительные преобразователи). Учеб. пособие для вузов. - Л.: Энергоатомиздат, 1983. - С.113-121, рис. 6.6,б).

Як правило, ці перетворювачі містять також підставу, корпус, мембрану (для перетворювачів тиску мал. 6.5,а) або інерційну масу (для акселерометрів - мал. 6.7 того ж посилання). Проте ці ознаки в даному випадку не є суттєвими.

Як узгоджувальні підсилювачі використовують або підсилювачі напруги, або підсилювачі заряду (див. Е.С.Левшина, П.В.Новицкий, рис. 6.6,а, 6.6,б, 6.6,в, а также: Пьезоэлектрические акселерометры и преусилители. Справочник по теории и эксплуатации. - "Brüel & Kjer" 2850 Нэрум, Дания, 1987).

Недоліком цього перетворювача є порівняно невисока точність виміру, яка обумовлена нестабільністю п'єзомодуля матеріалу п'єзоелемента під дією дестабілізуючих факторів.

Вказаний перетворювач найбільш близький за технічною сутністю і обраний як прототип.

В основу винаходу поставлена задача удосконалення п'єзоелектричного перетворювача механічних величин шляхом обладнання перетворювача підсилювачем напруги, вхід якого підключений паралельно входу підсилювача заряду, а також обладнання п'єзоелемента додатковим електродом, підключеним до виходу підсилювача напруги, причому добуток коефіцієнта перетворення K ланцюга прямого перетворення, охопленого зворотним зв'язком, на коефіцієнт перетворення в ланцюзі зворотного зв'язку β дорівнює одиниці, тобто $K \cdot \beta = 1$.

Це дозволяє підвищити точність виміру. Запропонований перетворювач містить п'єзоелемент з двома електродами, один з яких підключений до входу узгоджувального підсилювача заряду, а другий - до загального проводу.

Запропонований перетворювач відрізняється від прототипу тим, що перетворювач обладнаний підсилювачем напруги, вхід якого підключений паралельно входу підсилювача заряду, а п'єзоелемент обладнаний додатковим електродом, який підключений до виходу підсилювача напруги, причому добуток коефіцієнта перетворення K ланцюга прямого перетворення, охопленого зворотним зв'язком, на коефіцієнт перетворення в ланцюзі зворотного зв'язку β дорівнює одиниці, тобто $K \cdot \beta = 1$.

Кожна з вказаних відмінних ознак є необхідною, а всі разом - достатніми для досягнення технічного результату.

Технічним результатом даного винаходу є підвищення точності виміру механічних величин.

Саме таке виконання перетворювача забезпечує підвищення точності.

Винахід пояснюється кресленнями, де:

- на фіг. 1 показана електрична схема запропонованого перетворювача;

- на фіг. 2 показана структурна схема запропонованого п'єзоелектричного перетворювача.

Запропонований перетворювач складається з п'єзoeлемента 1 з електродами 2, 3, 4, узгоджувального підсилювача заряду 5 і підсилювача напруги 6. Вхід підсилювача заряду 5 з'єднується з електродом 2, а загальний провід - з електродом 3. Вхід підсилювача напруги 6 з'єднаний з електродом 2, вихід - з електродом 4, загальний провід - з електродом 3 п'єзoeлемента 1.

Перетворювач працює наступним чином.

Перетворювач, зображений на фіг. 1 являє собою замкнуту статичну стежущу систему з паралельним від'ємним зворотним зв'язком (див., наприклад, Островский Л.А. Основы общей теории электроизмерительных устройств, Л.: Энергия, 1971. - С.389-413).

Проте відмінність запропонованого пристрою від відомих полягає в тому, що зворотний зв'язок вводиться не по вхідному впливу (тобто по механічній величині), а по електричній напрузі, яка вводиться за допомогою додаткового електрода. Це можливе тільки тому, що вихідна напруга перетворювача залежить не тільки від механічної величини (прямий п'єзoeфект), але і від вхідної електричної напруги (зворотний п'єзoeфект).

Структурна схема цього пристрою показана на фіг. 2.

Тут, ланка $k_1(p)$ відповідає перетворенню сили F у механічну напругу σ , ланка $k_2(p)$ - перетворенню σ в електричний заряд Q . Ланка $k_3(p)$ відповідає перетворенню заряду Q у вихідну напругу $U_{\text{вих}}$ у зарядовому підсилювачі 5, ланка $k_4(p)$ - перетворенню електричної напруги U_1 на вході підсилювача 6 у напругу на виході U_2 , $k_5(p)$ - перетворенню електричної напруги U_2 у механічну напругу - σ .

Коефіцієнт передачі пристрою, зображеного на фіг. 1, при частотно-незалежному зворотному зв'язку:

$$k_{33} = k_1 \frac{k_2}{1 + k_2 k_4 k_5} \cdot k_3, \quad (1)$$

а відносної похибки:

$$\gamma_{33} = \gamma_{k1} + \gamma_{k3} + \gamma_{k2} \frac{1}{1 + k_2 k_4 k_5} - (\gamma_{k4} + \gamma_{k5}) \left(1 - \frac{1}{1 + k_2 k_4 k_5} \right) \quad (2)$$

На практиці $\gamma_{k1} \ll \gamma_{k2}$, $\gamma_{k3} \ll \gamma_{k2}$, $\gamma_{k4} \ll \gamma_{k2}$, а $\gamma_{k2} \approx \gamma_{k5}$. При цих умовах вираз (2) спрощується до вигляду:

$$\gamma_{33} \approx \gamma_{k2} \frac{1}{1 + k_2 k_4 k_5} - \gamma_{k2} \left(1 - \frac{1}{1 + k_2 k_4 k_5} \right) \quad (3)$$

Аналіз виразу (3) показує, що $\gamma_{33} \rightarrow 0$ при $k_2 k_4 k_5 = 1$ [9]. Тут $K = k_2$; $\beta = k_4 \cdot k_5$.

Приклад конкретного застосування.

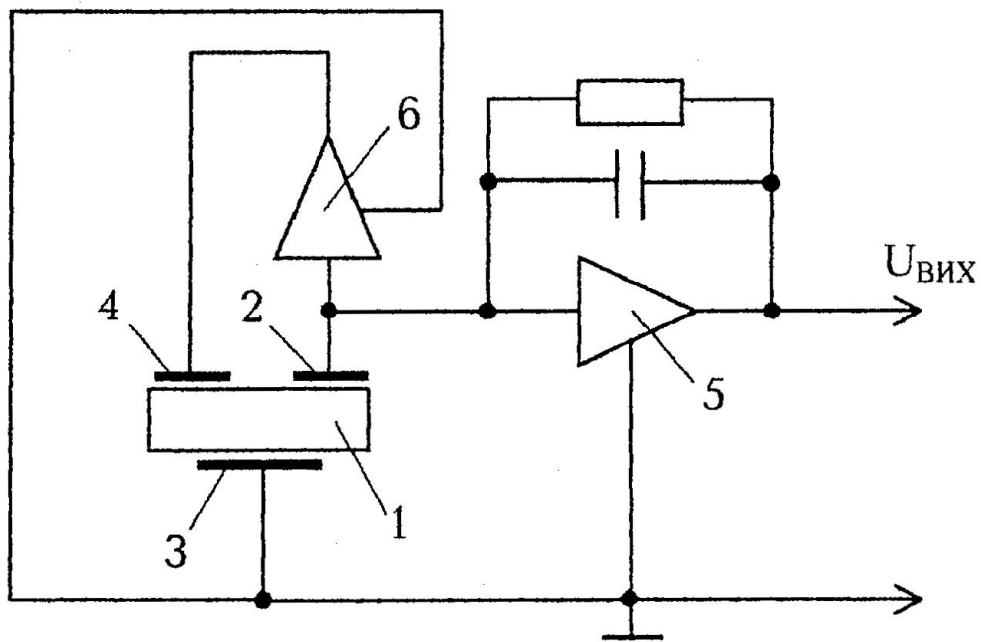
Був виготовлений п'єзoeлектричний перетворювач прискорення (акселерометр) з дисковим п'єзoeлементом діаметром 16 і товщиною 1 мм з п'єзокераміки ЦТС-23 з електродами на торцях диска. Додатковий електрод був виконаний шляхом поділу електрода на одному з торців диска на дві частини. Узгоджувальний підсилювач напруги був виконаний на двох транзисторах - КП201Е-1 і КТ315 з регульованим коефіцієнтом підсилення від 0 до 19. Вхідний опір підсилювача - 1,8 МОм.

Підсилювач заряду був зібраний на мікросхемі К140УД8.

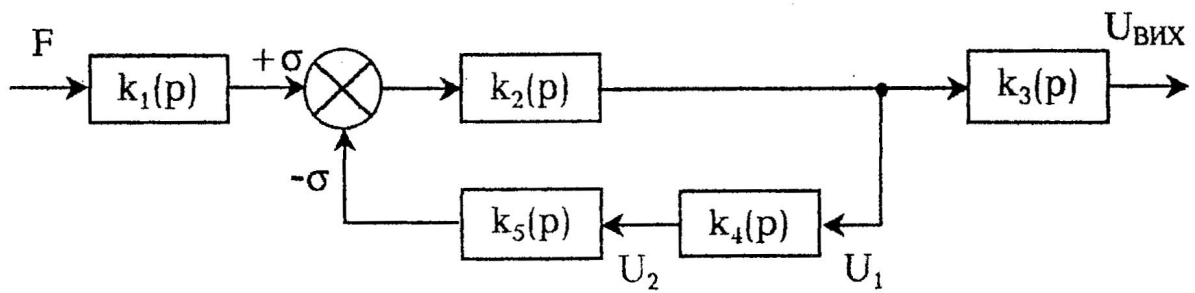
Перетворювач встановлювався на вібростенді 4805 фірми "Brüel & Kjer" і піддавався впливу вібрації на частоті 100 Гц з прискоренням 1 g. Потім перетворювач за допомогою спеціального нагрівача нагрівався до температури $50 \pm 3^\circ\text{C}$. Вимірювалася відносна похибка δ при розімкненому ланцюзі зворотного зв'язку (прототип) і з від'ємним зворотним зв'язком при $K\beta = 1$. Результати вимірів:

- прототип: $\delta = 11,3\%$;

- перетворювач, що пропонується, - 2,4%.

Фіг. 1

Фіг. 2

ДП "Український інститут промислової власності" (Укрпатент)
Україна, 01133, Київ-133, бульв. Ліси Українки, 26
(044) 295-81-42, 295-61-97

Підписано до друку _____ 2001 р. Формат 60x84 1/8.
Обсяг _____ обл.-вид. арк. Тираж 50 прим. Зам. _____

УкрІНТЕІ, 03680, Київ-39 МСП, вул. Горького, 180.
(044) 268-25-22